

De uilen

*In 't lommer van de taxus schuilen
De uilen keurig in 't gelid,
Elk of een vreemde god daar zit;
Rood straalt hun oog. Peinzende uilen.*

*Zo zullen ze daar roerloos blijven
Totdat het uur der droefheid slaat,
Waarop de zon schuins ondergaat,
Als hem het duister komt verdrijven.*

*De wijze leert van deze uilen
Dat men op aarde vrezen moet
Voor wat zich roert en woelziek woedt;*

*Wie koortsig schimmen na blijft jagen,
Zal als zijn straf steeds mededragen
Dat hij van plaats wilde verruilen.*

Charles Baudelaire (1821-1867)

INHOUD

Proloog: De uil in het woud	9
Inleiding: Uil die ik ben!	11
I: Wat is een uil?	17
II: De uilen van Groot-Brittannië	35
III: Mensen en uilen	69
Epiloog: De Heer van de Nacht	89
Verantwoording	93

PROLOOG

De uil in het woud

DE BOSUIL in Three Acre Wood scheert soms over mijn hoofd wanneer hij zijn avondronde maakt. (Net als wij hebben de dieren hun rituelen.) Soms is hij minder dan een meter van me af – misschien zelfs een halve meter? – maar zijn vlucht is zo geruisloos dat ik er nauwelijks iets van merk, behalve een soort zwaarte in de lucht... Dit is in de schemering, en daarom zie ik slechts een vage schim wanneer ik opkijk. Wanneer hij 's nachts over me heen vliegt, is hij niet meer dan een suggestie, een aanwezigheid die je niet ziet.

We houden varkens, schapen en koeien aan de rand van het bos (en soms in het bos), dus Spikkel de Grote en ik zijn goede bekenden. Ik houd me met mijn zaken bezig en hij met de zijne. Als je wilt worden geaccepteerd door een uil moet je een vertrouwde verschijning zijn in het landschap. Uilen zijn bang voor het onbekende.

Spikkel de Grote zit graag in een schilderachtige, knoestige kastanjeboom aan de rand van het bos. Vori-

ge week liep ik op hem af in de vuurgloed van de avond terwijl hij mij aandachtig in de gaten hield. Vogels snappen wat je van plan bent. Daarom hield ik mijn handen in mijn jaszakken, om te laten zien dat ik in vrede kwam. Hij liet me tot ongeveer drie meter naderen en vloog toen weg met zijn trage, motachtige vleugels; de Heer van de Nacht. Hij was niet geschrokken. Hij was gewoon niet geïnteresseerd en had wel iets beters te doen dan mensen kijken.

Ik wilde daarentegen niets liever dan uilen kijken.

INLEIDING

Uil die ik ben!

H^{UIL.} Het Engelse woord *owl* gaat terug naar het *ule* uit Angelsaksische tijden en kent in heel Europa equivalenten (*hibou* in het Frans, *Eule* in het Duits, uil in het Nederlands, *ulula* in het Latijn), die allemaal zijn ontleend aan een of ander stamwoord dat de Ouden gebruikten om het gehuil van een wolf aan te duiden en na te bootsen. Net als de huilende wolf is de huilende uil een schepsel van de nacht en daarom dus een magisch wezen.

's Nachts worden wandaden gepleegd. Daarom is geen heksensoep compleet zonder een portie uil (in het vierde bedrijf van *Macbeth* van Shakespeare vragen de heksen om 'a wing of howlet', ofwel een 'hulienwiek'), klinkt aan het slot van een griezelroman steevast de roep van een uil en eindigt iedere horrorfilm met een close-up van starende uilenogen. Zelfs een doorwrochte twintigste-eeuwse literaire stilist als Sylvia Plath kon de verleiding niet weerstaan om een vleugje 'bleke

roofzuchtige' uil toe te voegen aan een gedicht om de dreiging in een stadje in New England te suggereren.

De nacht is verlatenheid, en verlaten is ook de habitat waar de uil zijn toevlucht zoekt. De profeet Jesaja voorspelde de verwoesting van Babel: 'Voor altijd blijft het onbewoond [...] de huizen zitten vol uilen.' Uilen wonen in ruïnes, bossen en woeste streken. Het zijn werkelijk wilde dieren.

Uilen zijn actief wanneer wij, dagwezens, liggen te slapen. Nachtelijkheid komt even weinig voor bij vogels als bij mensen; minder dan 3 procent van de vogelachtigen werkt na zonsondergang.

Uilen zijn dus de Ander. Ze schuwen het licht, de beschaving, het goede. Welk neologisme bedachten de Engelsen toen ze in de Middeleeuwen een woord moesten verzinnen voor de nachtelijke smokkel van schapenvachten naar Frankrijk? 'Owling', ofwel 'uilen'.

Arme uilen. Als ze het er eens op wagen om overdag rond te vliegen, zouden ze op naderend onheil duiden, want hun verschijning betekent een omkering van de natuurlijke orde. In *Julius Caesar* van Shakespeare wordt Caesars dood aangezegd door een uil die zich overdag vertoont:

*En gist'ren zat, op 't middaguur, de vogel
Der nacht op 't midden van de markt, en krijschte,
En slaakte een gil.*

En toch is de uil ook een geliefde knuffel in de kinderkamer. De uil wordt voorgesteld als een goedmoedig en wijs dier (al kan hij niet spellen) en is Ull in de verhalen over Winnie de Poeh van A.A. Milne, de studieuze Wijze Uil in de saga van Grijsje het Konijn van Alison Uttley en de co-ster van Edward Lear's nonsensgedicht 'De uil en de poes'.

Door zijn rechte houding, grote ogen en mensachtige gezicht kan de uil makkelijk worden geantropomorfiseerd (en in een knuffeldier worden veranderd). Zelfs doorgewinterde ornithologen die *Athene noctua*, de steenuil, zien, menen een strenge, ouderlijke uitdrukking op zijn gezicht te herkennen. Sneeuwuilen gedragen zich als hooghartige ijskoningen en -koninkinnen. Bosuilen, zoals Ull, zien eruit als knorrige goedzakken.

Er is iets met uilen. Meer dan alle andere vogelfamilies maken ze overal ter wereld een reactie in ons los en dat doen ze al sinds mensenheugenis. Het is iets atavistisch; we zijn genetisch geprogrammeerd om een voorkeur te hebben voor dieren die op ons lijken. In vroegere tijden stond de uil bekend als de 'vogel met het mensenh hoofd'. We vallen voor dat mensachtige gezicht.

Ik schrijf dit in november in het uiterste westen van Engeland, tijdens dat onduidelijke moment van de dag waarop dag en nacht elkaar overlappen als in een venndiagram, wanneer de schemering de vallei vult als

de vloed. Sommige mensen noemen het avondschemering, anderen uilenvlucht.

In het bos achter ons huis is onze bosuil begonnen met roepen.

‘Hoe-hoe-hoe-hoe-oe-oe.’

Ja, de roep van Spikkel de Grote is spookachtig. Maar hij is ook een zegening van het land; uilen jagen alleen op plekken waar leven is dat kan worden gedood.

Voor de mens is een uil dus van alles tussen Goed en Kwaad. Maar wat is een uil nu echt?

De uil en de poes

De uil en de poes zeilden naar zee

In een kleine groene boot.

Met drie potten honing, genoeg geld voor hun twee,

Voelden ze zich rijk als een koning.

Uil nam zijn gitaar en zong met heldere stem:

‘O lieve poes. O poes, mijn lief,

Jij bent een poes uit duizend.

Echt waar!

Echt waar!

Een poes uit duizend, echt waar!’

Poes raakte hem aan in het licht van de maan.

‘Wat zong je dat prachtig, mijn lief.